

Research Paper

Genealogy of the Jewish-Zionist Pattern of Genocide Against Faithful Resistance (A Comparative Study of the Events of Ukhdud and Gaza)

Mohammadreza Zare Khormizi^{*2}

1. Faculty member, Department of Islamic History, Faculty of Islamic Sciences, Ahlul Bayt International University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 74-89

Use your device to scan and read the article online

Keywords: *Israel
Palestine Discrimination
State of Emergency*

Article History:

Received:
October 8, 2025
Accepted:
November 30, 2025
Published:
February 25, 2026

Abstract

Genocide has been one of the tools of oppressive powers to crush the resistance of believers, and this crime is so reprehensible that they have tried to consider themselves its victims. Now the question is, what are the similarities in the genealogy of genocide by Jewish rulers in the two historical events of Akhdud and the contemporary events of Gaza? (Issue) This research used a descriptive-analytical method and historical, interpretive and news data, and its analytical framework was set based on the interpretation of Surah Akhdud and the Convention on the Prevention of Genocide. (Method) The results of the research show that the events of Akhdud and Gaza are both examples of genocide that were created with the aim of completely or partially destroying a community of believers in one of the religions of Christianity and Islam by Jewish rulers with political motives. In the Akhdud event, this intention was carried out through fire pits and burning of Christian believers, and in Gaza, through the siege, bombing and unprecedented killing of civilians, both of which were considered genocide. It has been condemned in both Surah Al-Akhdud and the Convention on the Prevention of Genocide. These two incidents show that believers in both Christianity and Islam have been the target of organized crime by Jewish officials, but their faithful resistance has led to the failure of the genocidal dictators. (Findings)

Citation: Zare Khormizi, M. (2025). Genealogy of the Jewish-Zionist Pattern of Genocide Against Faithful Resistance (A Comparative Study of the Events of Ukhdud and Gaza). *Journal of Islamic Awakening Studies*, 14(2), 74-89.

* **Corresponding author:** Mohammadreza Zare Khormizi, **Email:** khormizi@abu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Genocide has been one of the tools of oppressive powers to break down faithful resistance, and this crime is so reprehensible that the very perpetrators have tried to portray themselves as its victims. Therefore, the present article, utilizing Quranic, historical, and contemporary research sources and employing a descriptive-analytical method, conducts a comparative study of the genocide of the innocent in the event of the Companions of the Ditch (Ashab al-Ukhdud) - aimed at destroying the believing Christians of Najran by the Jewish ruler Dhu Nuwas - and the events in Gaza - aimed at the gradual destruction of the Muslim Palestinian society by the Zionist regime — in order to analyze the similarities between these two events within the framework of the interpretation of Surah al-Buruj and the Genocide Convention. The study shows that both are instances of organized genocide with political-religious motives, but that the faithful resistance of the victims in both periods led to the failure of the leaders of genocide.

Methodology

This research adopts a descriptive-analytical approach, utilizing library and documentary methods to examine genocide in the two contexts of Ashab al-Ukhdud and the events in Gaza, aiming to identify common patterns through comparative analysis. Data were collected from primary sources (the Quran, Islamic historical texts, and official international reports on Gaza) and secondary sources (Quranic exegeses, academic books, and articles). Qualitative content analysis was employed for the Quranic and historical texts related to the Ukhdud event, while historical analysis and comparative analysis were used to reconstruct each event within its specific context and systematically compare motives, methods, justifications, and consequences. This framework enables the extraction of shared semantic patterns and avoids simplistic analogies between the two periods.

Results and Discussion

The findings of this comparative study reveal that both the event of Ashab al-Ukhdud and the contemporary events in Gaza are clear instances of organized genocide committed by Jewish rulers against believing communities—Christians in the former and Muslims in the latter—with the shared motive of destroying a religiously faithful population due solely to their adherence to their faith. In Ukhdud, Dhu Nuwas, the Jewish king of Himyar, executed this intent by digging fiery trenches and burning believing Christians, while in Gaza, the Zionist regime has employed siege, aerial bombardment using incendiary materials, destruction of vital infrastructure, and mass killings of civilians, resulting in over 67,000 confirmed deaths between October 2023 and October 2025. Both cases meet the legal definition of genocide under the 1948 Genocide Convention, as they involve the intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnic, or religious group, and both have been condemned by both the Quran (Surah al-Buruj) and international human rights bodies, with the UN Human Rights Council formally declaring Israel responsible for genocide against Palestinians. Despite the vast temporal gap, the justifications used by the perpetrators show striking similarity: religious justification (destroying Christians for their faith) in Ukhdud versus security justification (destroying Palestinian civilians under the pretext of alleged security threats) in Gaza, alongside a notable difference in self-perception—while the Jewish rulers of Himyar did not claim victimhood, Zionists actively portray themselves as victims of genocide. Ultimately, however, both cases demonstrate that faithful resistance—whether by the Christians of Najran or the Muslims of Gaza—has proven resilient, failing to achieve the perpetrators' goal of eradicating the collective faith, identity, and will of the believing communities, as the culture, memory, and resistance of the victims have persisted despite the most brutal and organized genocidal campaigns.

Conclusion

The findings of this research demonstrate that a comparative study of the event of Ashab al-Ukhdud and the events in Gaza enables the identification of common patterns in the application of organized violence against believing communities. In both cases, a political power that considered itself affiliated with Judaism, utilizing military, ideological, and structural tools, sought the complete or partial destruction of a religious group whose only "crime" was adherence to their religious faith. In the Ukhdud event, the Jewish ruler Dhu Nuwas, through the collective burning of the Christian community of Najran, committed a clear instance of religious genocide—a crime that the Holy Quran strongly condemns and declares its perpetrators worthy of divine curse. In contemporary times, the policies of the Zionist regime in the Gaza Strip—including prolonged siege, widespread bombing, destruction of vital infrastructure, and mass killing of civilians—based on international legal criteria, possess components that can be

analyzed within a spectrum ranging from war crimes to conditions generative of genocide. The reports of human rights institutions and international organizations, particularly between 2023 and 2025, have emphasized the catastrophic human dimensions of this situation and the necessity of legal accountability. The comparative conclusion of these two events shows that although the tools and methods of applying violence have transformed over time, the logic of eliminating the "believing other" and suppressing religious resistance has maintained a historical continuity. However, these crimes have not led to the complete destruction of the victim communities; rather, they have strengthened religious identity, collective memory, and the continuation of faithful resistance. From this perspective, both the Ukhdud event and the events in Gaza bear witness that genocide, despite its intensity and organization, has failed in achieving its ultimate goal—namely, the eradication of the faith and collective will of the believers.

فصلنامه مطالعات بیداری اسلامی

دوره ۱۴، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۴

شاپا چاپی: ۵۶۴۵-۲۳۲۲

Journal Homepage: <https://www.iabaj.ir>

مقاله پژوهشی

تبارشناسی الگوی یهودی-صهیونیستی نسل‌کشی در برابر مقاومت مومنانه (مطالعه تطبیقی وقایع اخدود و غزه)

محمد رضا زارع خورمیزی* - عضو هیات علمی گروه تاریخ اسلام دانشکده علوم اسلامی دانشگاه بین‌المللی اهل بیت ع تهران.

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>نسل‌کشی یکی از ابزارهای قدرت‌های ظالم برای در هم شکستن مقاومت‌های مومنانه بوده است و این جنایت به اندازه‌ای مردود است که همان‌ها سعی کرده‌اند خود را قربانی آن بدانند حال سوال اینجاست که در تبارشناسی نسل‌کشی توسط حاکمان یهودی در دو واقعه تاریخی اخدود و وقایع معاصر غزه چه وجوه شباهتی وجود دارد؟ (مساله) این پژوهش از روش توصیفی-تحلیلی و داده‌های تاریخی، تفسیری و خبری استفاده کرده و چارچوب تحلیلی آن بر اساس تفسیر سوره اخدود و کنوانسیون منع نسل‌کشی تنظیم شده است. (روش) نتایج تحقیق نشان می‌دهد که وقایع اخدود و غزه، هر دو نمونه‌هایی از نسل‌کشی هستند که با هدف نابودی کامل یا بخشی از یک جامعه مومن به یکی از ادیان مسیحیت و اسلام هر دو توسط حاکمان یهودی با انگیزه‌های سیاسی ایجاد شده‌اند در واقعه اخدود، این قصد از طریق گودال‌های آتش و سوزاندن مومنان مسیحی به اجرا درآمد و در غزه، از طریق محاصره، بمباران و کشتار بی‌سابقه غیر نظامیان انجام شد که هر دو تحت مصداق نسل‌کشی بوده که هم در سوره اخدود و هم در کنوانسیون منع نسل‌کشی مورد تقبیح قرار گرفته است این دو واقعه نشان می‌دهند مومنان هم در مسیحیت و هم در اسلام مورد جنایت سازمان یافته صاحب‌منصبان یهودی بوده‌اند ولی مقاومت مومنانه آنان به ناکامی سردمداران نسل‌کشی منتهی شده است. (یافته‌ها).</p>	<p>شماره صفحات: ۷۴-۸۹</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: اسرائیل فلسطین تبعیض قانونی شرایط حساس</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۹ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۰۶</p>

استناد: زارع خورمیزی، محمد رضا. (۱۴۰۴). تبارشناسی الگوی یهودی-صهیونیستی نسل‌کشی در برابر مقاومت مومنانه (مطالعه تطبیقی وقایع اخدود و غزه). فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، ۱۴(۲)، ۷۴-۸۹.

مقدمه

نسل‌کشی، به‌عنوان یکی از بارزترین مصادیق جنایات ضدبشری، همواره در طول تاریخ مورد توجه محققان و اندیشمندان قرار داشته است. این پدیده به اقداماتی اطلاق می‌شود که با هدف نابودی کامل یا جزئی یک گروه ملی، قومی، نژادی یا مذهبی انجام می‌گیرد و مصادیقی چون کشتار جمعی، تحمیل شرایط زیستی غیرقابل تحمل، جلوگیری از زاد و ولد و انتقال اجباری کودکان به خارج از گروه را دربرمی‌گیرد نسل‌کشی نه‌تنها به‌عنوان یک جنایت بین‌المللی شناخته می‌شود، بلکه پیامدهای عمیق، پایدار و ویرانگری بر ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جوامع قربانی بر جای می‌گذارد (Chalk & Jonassohn, 1990: 23-27). در این میان، بررسی تطبیقی نسل‌کشی در دو رویداد تاریخی و معاصر، یعنی قضیه اصحاب اخدود و وقایع غزه، می‌تواند به فهم عمیق‌تر الگوها و سازوکارهای این پدیده کمک کند.

قضیه اصحاب اخدود، که در قرآن کریم و منابع تاریخی اسلامی به آن اشاره شده است، نمونه‌ای روشن از نسل‌کشی است که توسط یهودیان یمن علیه مسیحیان مؤمن نجران صورت گرفت. در این واقعه، ذونواس، پادشاه یهودی یمن، فرمان داد گودال‌هایی مملو از آتش حفر کنند و مسیحیان نجران را صرفاً به‌سبب پابندی به ایمان خود در آن‌ها بسوزانند (ابن هشام، بی تا: ۱/۱۵۰-۱۵۵). این جنایت که با هدف نابودی کامل جامعه مسیحی نجران انجام شد، از نخستین نمونه‌های ثبت‌شده نسل‌کشی در تاریخ به‌شمار می‌آید. قرآن کریم نیز در سوره بروج (آیات ۴-۸) با صراحت به این واقعه اشاره کرده و آن را نمادی از ظلم سازمان‌یافته علیه مؤمنان معرفی می‌کند.

در دوران معاصر، وقایع غزه نمونه‌ای دیگر از نسل‌کشی تدریجی است که توسط رژیم صهیونیستی علیه مردم فلسطین اعمال شده است. از سال ۲۰۰۶، با اعمال محاصره کامل نوار غزه، شرایطی ایجاد شد که زندگی عادی را برای ساکنان این منطقه به‌شدت دشوار ساخت (Finkelstein, 2010: 1/45-50). حملات هوایی گسترده، کشتار غیرنظامیان، تخریب زیرساخت‌های حیاتی و محروم‌سازی سیستماتیک از منابع اولیه زندگی همچون آب، غذا و دارو، از جمله اقداماتی است که علیه مردم غزه صورت گرفته است (Pappe, 2006: 1/102-108). این اقدامات، که هدف آن‌ها نابودی تدریجی بخشی از جامعه فلسطینی است، در ادبیات پژوهشی با عنوان نسل‌کشی تدریجی توصیف شده‌اند (Zertal, 2005: 1/75-80).

بر این اساس، مقاله حاضر با بهره‌گیری از منابع قرآنی، تاریخی و پژوهش‌های معاصر، به بررسی تطبیقی نسل‌کشی بی‌گناهان در واقعه اصحاب اخدود و وقایع غزه می‌پردازد. هدف پژوهش، تحلیل چگونگی وقوع این دو رویداد، شناسایی شباهت‌های ساختاری و بررسی پیامدهای آن‌ها بر جوامع قربانی است. سؤال اصلی پژوهش آن است که نسل‌کشی و کشتار جمعی غیرنظامیان به‌دست یهود در دو واقعه اخدود و غزه چگونه رخ داده و چه شباهت‌هایی میان این دو وجود دارد؟ فرضیه پژوهش بر این مبنا استوار است که نسل‌کشی، به‌عنوان پدیده‌ای تاریخی-اجتماعی، از الگوها و سازوکارهای مشترکی در بسترهای زمانی و مکانی متفاوت پیروی می‌کند و واقعه اصحاب اخدود و وقایع غزه، علی‌رغم فاصله زمانی، هر دو نمونه‌هایی از نسل‌کشی هدفمند علیه جوامع مؤمن (مسیحی و اسلامی) با زمینه‌ها و انگیزه‌های تاریخی و سیاسی مشابه به‌شمار می‌آیند.

بررسی منابع و پیشینه تحقیق

داده‌های این پژوهش از دو دسته منابع اصلی استخراج شده‌اند: منابع تاریخی و قرآنی و آثار تحلیلی معاصر. برای بررسی قضیه اصحاب اخدود، از آیات قرآن کریم (سوره بروج) و منابع تاریخی اسلامی، مانند تاریخ طبری، البدء و التاریخ، و تفاسیر قرآنی همچون تفسیر قرطبی، تفسیر المیزان و تفسیر تسنیم استفاده شده است. این منابع اطلاعات نسبتاً جامعی درباره واقعه اخدود ارائه می‌دهند. برای نمونه، طبری در جلد دوم تاریخ خود به تفصیل به این واقعه پرداخته است (طبری، ۱۹۸۷: ۲/ ۱۲۱-۱۲۲) و علامه طباطبایی نیز در تفسیر المیزان، تحلیل‌های عمیقی از آیات سوره بروج و این رویداد تاریخی ارائه کرده است (طباطبایی، ۱۳۷۴: ۲۰/ ۲۵۱).

پیشینه تحقیق در زمینه نسل‌کشی در واقعه اخدود شامل مطالعات متعددی است که هر یک به جنبه‌ای از این موضوع پرداخته‌اند. بادامچی در مقاله «اصحاب اخدود» منتشرشده در مجله بینات، به تحلیل تاریخی آیات مربوط به این واقعه پرداخته است (بادامچی، ۱۳۷۸). اسدی نیز در مقاله «سوختگان عشق» با مقایسه روایت‌های مختلف، تأثیرات فرهنگی و دینی داستان اصحاب اخدود را بررسی کرده است (اسدی، ۱۳۸۶). همچنین فرج‌اللهی در مقاله «آینه عبرت» به پیام‌های اخلاقی و ایمان‌محور این داستان و نقش مؤمنان در مواجهه با ظلم پرداخته است (فرج‌اللهی، ۱۳۹۴).

از سوی دیگر، حاجیان‌پور در مجله کیهان اندیشه به بررسی تاریخی رویداد اصحاب اخدود در نجران و تأثیرات آن بر یمن و حبشه پرداخته است (حاجیان‌پور، ۱۳۷۵). محمد عثمان نیز پژوهشی را به مطالعه آثار باستانی باقی‌مانده از اصحاب اخدود در نجران و نقش آن‌ها در حفظ حافظه تاریخی این واقعه اختصاص داده است (محمد عثمان، ۱۴۰۷). افزون بر این، الیلی در نشریه حدیث‌الشهر به تحلیل احادیث مرتبط با اصحاب اخدود و شیوه روایت آن‌ها در منابع حدیثی پرداخته است (الیلی، ۱۳۹۱). در نهایت، الطیر در دراسات قرآنیّه و محمود احمد هاشم در مجله منبر الإسلام، به بررسی تفاسیر قرآنی مربوط به اصحاب اخدود و پیام‌های اخلاقی آن پرداخته‌اند (الطیر، ۱۴۰۴؛ هاشم، ۱۳۹۴). مجموعه این مطالعات، نشان‌دهنده تلاش‌های گسترده برای فهم ابعاد تاریخی، فرهنگی و دینی واقعه اخدود است.

مرور منابع عربی، انگلیسی و عبری مرتبط با واقعه اخدود نشان می‌دهد که این موضوع عمدتاً در دو حوزه تاریخی-تفسیری و باستان‌شناختی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. در حوزه نخست، آثاری چون تاریخ یمن قبل از اسلام اثر جواد علی و تاریخ الیمن القدیم نوشته احمد حسین شرف‌الدین، با تمرکز بر زمینه‌های سیاسی و مذهبی حاکم بر شبه‌جزیره عربستان، به بسترسازی تاریخی این رخداد پرداخته‌اند (جواد علی، بی‌تا؛ شرف‌الدین، بی‌تا). در کنار این آثار، پژوهش‌های باستان‌شناختی همچون مقاله کریستین رابین درباره نجران و مقاله خالد السلطان، با استناد به شواهد میدانی، در پی اعتبارسنجی روایت‌های تاریخی این واقعه بوده‌اند (رابین، بی‌تا؛ السلطان، بی‌تا). با این حال، تمرکز غالب این پژوهش‌ها بر توصیف و بازگویی روایت‌های کهن است و تحلیل حقوقی و جامعه‌شناختی واقعه اخدود، به‌ویژه از منظر نسل‌کشی، کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

در خصوص وقایع غزه، از گزارش‌های سازمان‌های حقوق بشری مانند سازمان عفو بین‌الملل و دیده‌بان حقوق بشر، و نیز مقالات علمی و کتاب‌های تحلیلی منتشرشده در این زمینه استفاده شده است. ایلان پایه در کتاب پاکسازی قومی فلسطین، سیاست‌های اسرائیل در حذف فلسطینیان از سرزمین‌های اشغالی را در چارچوب نسل‌کشی تحلیل کرده است (Pappé، ۲۰۰۶: ۴۵). همچنین کتاب غزه در بحران، تألیف نوام چامسکی و ایلان پایه، که مجموعه‌ای از مقالات انتقادی درباره سیاست‌های رژیم صهیونیستی، به‌ویژه در جریان عملیات «سرب گداخته» است، به‌عنوان منبعی تحلیلی معتبر مورد استفاده

قرار گرفته است (Chomsky & Pappe, 2010). افزون بر این، گزارش‌های سالانه سازمان عفو بین‌الملل، به دلیل ارائه داده‌های مستند و دقیق، در این پژوهش مورد استناد قرار گرفته‌اند (عفو بین‌الملل، ۲۰۲۱: ۱۲).

علاوه بر این، گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی، از جمله کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد، به بررسی آثار حملات اسرائیل به غزه پرداخته‌اند. در گزارش سال ۲۰۲۳ این نهاد، حملات اسرائیل به عنوان نقض فاحش حقوق بشر و مصداقی از نسل‌کشی معرفی شده است (کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل، ۲۰۲۳). در حوزه مطالعات آکادمیک نیز، نورمن فینکلشتاین در کتاب صنعت هولوکاست به تحلیل سیاست‌های اسرائیل در قبال فلسطینیان و بهره‌برداری ابزاری از مفهوم هولوکاست پرداخته است (Finkelstein, 2000). همچنین برخی پژوهش‌های دانشگاهی دیگر به بررسی ابعاد مختلف نسل‌کشی در غزه پرداخته‌اند (Pappe, 2006). آثار غسان کنفانی درباره روان‌شناسی خشونت و پیامدهای نسل‌کشی بر جامعه فلسطینی نیز از منابع قابل توجه در این حوزه به شمار می‌آیند (Kanafani, 1972). فیلم بازمانده ساخته سیف‌الله داد در سال ۱۳۷۳ش نیز با الهام از یکی از همین آثار کنفانی تولید شده است.

اگرچه برخی پژوهش‌ها به صورت غیرمستقیم به شباهت‌های واقعه اخدود و وقایع غزه اشاره کرده‌اند، دامنه مطالعات تطبیقی مستقیم در این زمینه محدود است. از جمله نمونه‌های شاخص، پژوهش عبدالوهاب المسیری در موسوعه اليهود واليهودية والصهيونية است که با تحلیل تاریخی یهودیت و پیوند آن با سیاست‌های نسل‌کشی، به نمونه‌هایی از اقدامات یهودیان در طول تاریخ، از جمله قضیه اصحاب اخدود و وقایع معاصر غزه، اشاره کرده است (Al-Masiri, 1999: 3/234).

در کنار این آثار تحلیلی، گزارش‌های میدانی از وضعیت غزه نیز جایگاه مهمی در این پژوهش دارند. یک نظرسنجی منتشر شده توسط واشنگتن‌پست نشان می‌دهد که ۶۱ درصد از یهودیان آمریکا معتقدند اسرائیل مرتکب جنایات جنگی شده و ۴۰ درصد نیز اقدامات این رژیم را مصداق نسل‌کشی می‌دانند. این نتایج، به‌ویژه در میان جوانان یهودی، بیانگر تغییر قابل توجه در افکار عمومی حتی در درون جامعه یهودی است. افزون بر این، گزارش‌های وزارت بهداشت غزه درباره شهادت بیش از ۶۷۰۰۰ فلسطینی - که اکثریت آنان زنان و کودکان هستند - و نیز داده‌های مربوط به آوارگی گسترده و قحطی بی‌سابقه، شواهد میدانی مهمی برای تحلیل ابعاد فاجعه انسانی در غزه فراهم می‌کند. برای ثبت روایات انسانی این فاجعه، آثاری مانند کتاب تا فراموش نشوی: خاطرات رانده‌شدگان سرزمین فلسطین (انتشارات سروش)، که بر پایه مصاحبه‌های مستقیم با آوارگان فلسطینی تدوین شده است، به عنوان منابع تاریخ شفاهی و دست اول مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

روش تحقیق

این پژوهش با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از روش‌های کتابخانه‌ای و اسنادی به بررسی پدیده نسل‌کشی در دو بستر تاریخی و معاصر، یعنی قضیه اصحاب اخدود و وقایع غزه می‌پردازد. هدف اصلی تحقیق، تحلیل تطبیقی ساختارها، انگیزه‌ها، شیوه‌های کنش و پیامدهای نسل‌کشی در این دو واقعه است، به منظور شناسایی الگوها و روندهای مشترک در تداوم تاریخی این جنایت ضد بشری.

داده‌های پژوهش از منابع اولیه و ثانویه گردآوری شده‌اند. منابع اولیه شامل آیات قرآن کریم (به‌ویژه سوره بروج)، متون تاریخی اسلامی و گزارش‌های رسمی نهادهای بین‌المللی مرتبط با وقایع غزه است. منابع ثانویه نیز شامل تفاسیر قرآنی،

آثار تاریخی و تحلیلی، مقالات علمی، کتاب‌ها و پژوهش‌های دانشگاهی معاصر می‌باشد. در چارچوب روش کتابخانه‌ای، از منابع مکتوب معتبر مانند کتاب‌ها، مقالات علمی-پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های تحقیقاتی استفاده شده است. در روش اسنادی، اسناد و گزارش‌های رسمی و مستقل بین‌المللی - به‌ویژه گزارش‌های نهادهای حقوق بشری - که به‌طور مستقیم به وضعیت غزه پرداخته‌اند، مبنای تحلیل قرار گرفته‌اند.

برای تحلیل داده‌های مربوط به قضیه اصحاب اخدود، از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. این روش، که برای تحلیل متون دینی و تاریخی کارآمد است، امکان بررسی نظام‌مند لایه‌های آشکار و ضمنی متن، استخراج مفاهیم محوری و شناسایی پیام‌های ارزشی و ایدئولوژیک نهفته در آیات و روایات را فراهم می‌سازد (عبداللهی نیسانی، ۱۳۹۷: ۲۷). در این چارچوب، آیات قرآنی و گزارش‌های تاریخی مرتبط، کدگذاری مفهومی شده و مضامین اصلی آن‌ها استخراج و تفسیر گردیده است.

در مرحله تحلیل داده‌ها، از تحلیل تاریخی برای بازسازی و فهم هر یک از دو واقعه در بستر زمانی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی خاص خود استفاده شده است. این روش، امکان پرهیز از قیاس‌های ساده‌انگارانه و توجه به شرایط زمینه‌ای هر رویداد را فراهم می‌کند. افزون بر آن، روش تحلیل تطبیقی به‌منظور مقایسه نظام‌مند دو واقعه تاریخی و معاصر به‌کار گرفته شده است تا شباهت‌ها و تفاوت‌ها در انگیزه‌ها، شیوه‌های اعمال خشونت، سازوکارهای مشروع‌سازی و پیامدهای اجتماعی و انسانی نسل‌کشی شناسایی و تبیین شود. تحلیل محتوای کیفی نیز به‌صورت تکمیلی، برای بررسی متون قرآنی و اسناد حقوق بشری معاصر، به‌کار رفته است تا الگوهای معنایی و مفهومی مشترک استخراج گردد.

این مقاله در پنج بخش اصلی تنظیم شده است. در بخش نخست، تعاریف علمی، حقوقی و مفهومی نسل‌کشی و کشتار جمعی ارائه و تمایزهای آن‌ها بررسی می‌شود. بخش دوم به بررسی تاریخی و قرآنی قضیه اصحاب اخدود و تحلیل نقش یهودیان در این واقعه اختصاص دارد. در بخش سوم، اقدامات رژیم صهیونیستی علیه مردم فلسطین در غزه و پیامدهای حقوقی، اجتماعی و انسانی آن تحلیل می‌شود. بخش چهارم به تحلیل تطبیقی دو واقعه پرداخته و الگوهای مشترک و تمایزهای ساختاری آن‌ها را در چارچوب نسل‌کشی بررسی می‌کند. در نهایت، بخش پنجم به جمع‌بندی یافته‌ها و ارائه پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی اختصاص یافته است.

مفهوم نسل‌کشی و تمایز آن با کشتار جمعی

نسل‌کشی به هرگونه اقدام یا مجموعه‌ای از اعمال اطلاق می‌شود که با قصد نابودی کلی یا جزئی یک گروه ملی، قومی، نژادی یا مذهبی انجام گیرد. این اعمال می‌تواند شامل کشتن اعضای گروه، وارد آوردن صدمات شدید جسمی یا روانی، تحمیل عمدی شرایط زیستی نامناسب به‌منظور نابودی فیزیکی گروه، اتخاذ تدابیری برای جلوگیری از تولد درون گروه و انتقال اجباری کودکان از یک گروه به گروهی دیگر باشد (سازمان ملل متحد، ۱۹۴۸: ۱ / ۱۵۰). این تعریف برای نخستین بار به‌صورت رسمی و الزام‌آور در کنوانسیون پیشگیری و مجازات جنایت نسل‌کشی مصوب سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۸ تدوین شد و مبنای حقوقی شناسایی این جنایت در حقوق بین‌الملل قرار گرفت.

پیش از تصویب این کنوانسیون، مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ۱۱ دسامبر ۱۹۴۶، با تصویب قطعنامه ۹۶(۱) تصریح کرد که نسل‌کشی جنایتی مغایر با حقوق بین‌الملل است و وجدان بشریت آن را محکوم می‌کند. متعاقب آن، در ۹ دسامبر ۱۹۴۸، قطعنامه ۲۶۰ مجمع عمومی، کنوانسیون پیشگیری و مجازات جنایت نسل‌کشی را به تصویب رساند؛ کنوانسیون

که تنها یک روز پیش از تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر نهایی شد و نشان‌دهنده اهمیت بنیادین این موضوع در نظم نوین حقوق بین‌الملل است (سازمان ملل متحد، ۱۹۴۸: ۲ / ۲۶۰). این سند، ضمن تأکید بر ماهیت ضدبشری نسل‌کشی، همکاری بین‌المللی برای پیشگیری، تعقیب و مجازات مرتکبان آن را امری ضروری قلمداد می‌کند (سازمان ملل متحد، ۱۹۴۸: ۲ / ۱).

در مقابل، کشتار جمعی به عمل کشتن شمار زیادی از افراد در یک بازه زمانی کوتاه و معمولاً به صورت هم‌زمان و سازمان‌یافته اطلاق می‌شود. این مفهوم غالباً برای توصیف وقایعی به کار می‌رود که در آن، گروهی از افراد - اعم از غیرنظامیان یا نظامیان - به طور عمدی هدف خشونت گسترده قرار می‌گیرند؛ خشونتی که می‌تواند توسط افراد، گروه‌ها یا حتی دولت‌ها اعمال شود و مصادیقی چون تیراندازی‌های دسته‌جمعی، بمب‌گذاری‌های گسترده یا استفاده از دیگر ابزارهای کشنده را در بر گیرد (Smith, 2018: 45). در برخی مطالعات حوزه خشونت جمعی، کشتار جمعی به قتل چهار نفر یا بیشتر در یک رویداد واحد و بدون وقفه زمانی تعریف شده است؛ تعریفی که عمدتاً در تحلیل رخدادهایی مانند حملات تروریستی یا تیراندازی‌های انبوه کاربرد دارد (Jones et al., 2019: 123).

تفاوت اساسی میان نسل‌کشی و کشتار جمعی در هدف، قصد و بُعد ایدئولوژیک این دو پدیده نهفته است. نسل‌کشی همواره با نیت از میان بردن یک گروه مشخص به دلیل هویت جمعی آن صورت می‌گیرد، در حالی که کشتار جمعی ممکن است بدون چنین قصدی و صرفاً با هدف ایجاد رعب، سرکوب، انتقام یا کنترل اجتماعی انجام شود. به بیان دیگر، نسل‌کشی واجد یک منطقی ایدئولوژیک و برنامه‌ریزی شده برای حذف «دیگری» است که آن را از کشتار جمعی متمایز می‌سازد (مولر، ۲۰۱۸: ۲ / ۷۵). با وجود این تفاوت، هر دو پدیده از مصادیق بارز جنایات شدید علیه بشریت به شمار می‌روند و به طور گسترده از سوی جامعه بین‌المللی محکوم شده‌اند.

واقعۀ اصحاب اخدود: نسل‌کشی مردم نجران توسط ذونواس یهودی

واقعۀ اصحاب اخدود یکی از نخستین و برجسته‌ترین نمونه‌های ثبت‌شده نسل‌کشی بی‌گناهان موحد در تاریخ ادیان الهی به‌شمار می‌رود؛ واقعۀی که نه تنها در قرآن کریم و منابع اسلامی، بلکه در منابع مسیحی نیز به تفصیل گزارش شده است. این حادثه در سرزمین نجران و در دوران حکومت ذونواس، پادشاه یهودی حمیر، رخ داد و نمایانگر یکی از فجیع‌ترین جنایات سازمان‌یافته علیه جامعه‌ای مؤمن است که صرفاً به دلیل پایبندی به ایمان خود، هدف نابودی قرار گرفت. این رخداد، جلوه‌ای آشکار از تقابل ایمان و کفر در بستر فشارهای سیاسی و دینی محسوب می‌شود.

پیشینه تاریخی این واقعۀ نشان می‌دهد که در سده ششم میلادی، نجران به‌عنوان یکی از مناطق مهم تجاری در جنوب شبه‌جزیره عربستان، تحت تأثیر و نفوذ قدرت‌هایی چون امپراتوری بیزانس و دولت حبشه قرار داشت. این دولت‌ها در راستای گسترش نفوذ سیاسی و مذهبی خود، مبلغان مسیحی را به نجران اعزام کردند تا دین مسیحیت را در میان ساکنان آن منطقه تثبیت کنند؛ تلاشی که با موفقیت همراه شد و مسیحیت به‌طور گسترده در نجران گسترش یافت (بادامچی، ۱۳۷۸: شماره ۲۱ / ۱۳۲-۱۴۰). گسترش این نفوذ مذهبی، به تدریج نگرانی حاکمان حمیر را برانگیخت و زمینه‌ساز واکنش خشونت‌آمیز آنان شد.

در همین چارچوب، ذونواس، پادشاه یهودی حمیریان، در صدد برآمد تا با بهره‌گیری از قدرت نظامی و سیاسی، نفوذ مسیحیت را مهار کند. وی با اعمال فشارهای گسترده سیاسی و نظامی، تلاش کرد ساکنان نجران را به پذیرش دین یهودیت

و ادار سازد؛ اقدامی که با مقاومت جدی مسیحیان نجران مواجه شد (اسدی، ۱۳۸۶: ۳۵-۵۴؛ عبدالمجید عابدین، ۲۰۰۷). در پی این مقاومت، ذنواس دستور داد گودال‌هایی عمیق حفر و آن‌ها را با آتش افروخته پر کنند و مؤمنان مسیحی را یا در این آتش‌ها بسوزانند یا با شمشیر گردن بزنند. این اقدام بی‌رحمانه، به‌عنوان نمونه‌ای روشن از نسل‌کشی سازمان‌یافته در تاریخ ثبت شده و در برخی اسناد تاریخی، از آن به‌عنوان یک «هولوکاست واقعی» یاد شده است که یهودیان آن عصر - که نویسنده آنان را اجداد صهیونیست‌های معاصر می‌داند - عامل مستقیم آن بوده‌اند.

قرآن کریم در آیات ۴ تا ۷ سوره بروج به‌صراحت از این فاجعه یاد کرده و عاملان آن را با لحنی شدید محکوم می‌کند: «وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ... قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ ... وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ». این آیات، ضمن ترسیم صحنه‌ای تکان‌دهنده از سوزاندن مؤمنان، به‌روشنی نشان می‌دهد که تنها «جرم» قربانیان، ایمان به خدای عزیز و حمید بوده است.

عمل حفر گودال‌های مملو از آتش و افکندن مؤمنان در آن‌ها، از بی‌رحمانه‌ترین شیوه‌های نابودی یک جامعه موحد به‌شمار می‌رود. قرآن کریم گزارش این جنایت را با تعبیر کوبنده «قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ» آغاز می‌کند که به‌گفته بسیاری از مفسران، به‌معنای «لعنت و طرد از رحمت الهی» است و نشان‌دهنده شدت خشم الهی نسبت به این جنایت است (صادقی تهرانی، ج ۳۰: ۲۶۵). این تعبیر، بیانگر آن است که چنین رفتارهایی، حتی از منظر الهی، مستوجب شدیدترین تقبیح و نفرین است.

مورخان در ذیل این آیات گزارش داده‌اند که هزاران نفر از موحدان، تنها به جرم ایمان به خدا، به شیوه سوزاندن در گودال‌های آتش به شهادت رسیدند. برخی روایات تاریخی شمار قربانیان این کشتار جمعی را تا بیست هزار نفر ذکر کرده‌اند (مقدسی، ج ۳: ۱۸۲-۱۸۳؛ طبری، ج ۱: ۴۳۶). از تعابیر «إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ» و «وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ» برمی‌آید که بخشی از عاملان این جنایت، مسئول افروختن آتش و واداشتن مؤمنان به ارتداد بوده‌اند و گروهی دیگر، به‌ویژه سران آنان، با نشستن در اطراف گودال‌ها، صحنه سوختن مؤمنان را تماشا می‌کردند (طبری، ج ۱۵: ۱۷۱؛ زمخشری، ج ۴: ۷۳۱؛ طبرسی، ج ۱۰: ۷۰۹).

به‌نظر می‌رسد این تماشاگری صرفاً جنبه نظارتی نداشته، بلکه نوعی تشفی‌خاطر و سرگرمی سادیستی نیز برای عاملان جنایت محسوب می‌شده است؛ امری که خشم الهی را دوچندان کرده و تقبیح قرآن را متوجه همین قساوت قلب ساخته است (طبرسی، ج ۱۰: ۷۰۹؛ سید قطب، ج ۶: ۳۸۷۱-۳۸۷۲؛ صلاح الخالدی، ج ۳: ۳۱۵). در مقابل، قرآن کریم از ایمان راسخ و شجاعت شگفت‌انگیز مؤمنانی سخن می‌گوید که آگاهانه مرگ دردناک را بر انکار ایمان ترجیح دادند و جان خویش را در راه خدا تقدیم کردند (طباطبایی، ج ۲۰: ۲۵۱).

قرآن کریم منشأ این قتل‌عام را به‌صراحت ایمانی و اعتقادی معرفی می‌کند و هرگونه انگیزه سیاسی، اقتصادی یا قومی را نفی می‌نماید؛ چنان‌که در آیه «وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ» تصریح شده است. این الگو در بسیاری از کشتارهای بعدی علیه مؤمنان، از جمله وقایعی چون عاشورا و مرج عذرا، نیز قابل مشاهده است که در آن‌ها، انتقام‌گیری بر پایه باورهای اعتقادی صورت گرفته است.

از آیه هشتم سوره بروج نیز برمی‌آید که این فاجعه در فضایی آکنده از استبداد و اختناق کامل رخ داده است؛ فضایی که در آن، ارزش‌های باطل چنان بر جامعه سیطره یافته بود که ایمان به خدا امری ناهنجار تلقی می‌شد و مؤمنان مستحق

فجیع‌ترین انواع مرگ دانسته می‌شدند (دایرةالمعارف قرآن کریم، ج ۳: ۳۶۳). این وضعیت، نشان‌دهنده عمق انحراف ارزشی جامعه‌ای است که به چنین جنایتی تن داده است.

قضاوت الهی درباره عاملان این نسل‌کشی، بلافاصله در ادامه سوره بروج بیان شده و کارکردی بازدارنده برای تمامی مباشران قتل عام مؤمنان دارد (فخر رازی، ج ۳۱: ۱۲۰؛ سید قطب، ج ۶: ۳۸۷۱-۳۸۷۴؛ وهبه زحیلی، ج ۳۰: ۱۵۹). اگرچه در نگاه مادی، این واقعه با غلبه ظاهری کافران و شهادت مؤمنان پایان یافت، اما قرآن کریم با اعلام گواهی مطلق خداوند بر همه چیز: «وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ» (بروج: ۹)، از رسیدگی نهایی در روز موعود خبر می‌دهد و فرجامی کاملاً متفاوت برای این حادثه ترسیم می‌کند (فخر رازی، ج ۳۱: ۱۲۲؛ آلوسی، ج ۱۶: ۱۶۲؛ طباطبایی، ج ۲۰: ۲۵۲).

علاوه بر گزارش قرآن کریم، مورخان غیرمسلمان، به‌ویژه مورخان مسیحی سریانی و حبشی پیش از اسلام، نیز این جنایت ددمنشانه - یعنی نسل‌کشی یهودیان علیه مسیحیان نجران - را به تفصیل ثبت کرده‌اند. از کهن‌ترین این اسناد، نامه شمعون، اسقف بیت‌آرشام به رئیس دیر «جبله» است که در سال ۵۲۴ میلادی و حدود ۸۶ سال پیش از بعثت پیامبر اسلام (ص) نگاشته شد. این نامه، گزارش شهادت یکی از بازماندگان نجران و واکنش امپراتور روم و نجاشی پادشاه حبشه را در پی داشت که نهایتاً به شکست ذونواس و سقوط حکومت او انجامید.

در «نامه شمعون بیت‌آرشام» و «کتاب حمیریان»، شاهدان عینی این رویداد، کشتار گسترده مسیحیان نجران را گزارش کرده و بر ابعاد دینی و فرهنگی این جنایت تأکید کرده‌اند. پژوهشگران معاصر، از جمله اغناطیوس افرام، فهرستی از نام شهدا را گردآوری کرده‌اند که نشان‌دهنده تأثیر عمیق این فاجعه بر حافظه تاریخی جامعه مسیحی است (افرام، ۱۹۸۷: ۱۶-۱۷). هرچند برخی محققان احتمال اغراق در برخی گزارش‌های مسیحی را مطرح کرده‌اند، اما اصل واقعه و گستردگی آن مورد تردید جدی قرار ننگرفته است (ثعلبی، ۱۹۹۸: ۴۳۸-۴۳۹؛ قرطبی، ۱۹۹۳: ۲۹۳).

وقایع غزه: نسل‌کشی مردم فلسطین توسط رژیم صهیونیستی

واقعه غزه یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های خشونت سازمان‌یافته معاصر علیه غیرنظامیان است که در قالب محاصره طولانی‌مدت و سپس عملیات‌های نظامی گسترده تداوم یافته و از منظر برخی نهادهای حقوق بشری و سازوکارهای بین‌المللی، واجد مؤلفه‌هایی است که می‌تواند در چارچوب «جنایات بین‌المللی» و بحث‌های مربوط به «نسل‌کشی/مخاطره نسل‌کشی» تحلیل شود. این روند از یک سو با تخریب وسیع زیرساخت‌های حیاتی (بهداشت، آب، انرژی، مسکن و...) و از سوی دیگر با محدودسازی دسترسی به نیازهای اولیه زندگی (غذا، دارو، سوخت و...) همراه بوده و به فرسایش تدریجی ظرفیت زیست اجتماعی در نوار غزه انجامیده است.

از منظر تاریخی، نوار غزه پس از تحولات ۱۹۴۸ و سپس جنگ ۱۹۶۷ وارد مرحله‌ای از کنترل و اشکال متنوع محدودسازی شد. هرچند اسرائیل در سال ۲۰۰۵ خروج یک‌جانبه از داخل غزه را اعلام کرد، اما کنترل مرزها، فضای هوایی و آب‌های ساحلی و نیز تنظیم ورود و خروج کالا و افراد را همچنان در اختیار داشت و همین امر امکان استمرار فشار ساختاری را فراهم کرد (Pappé, 2006: 45). در ادامه، محاصره‌ای که از ۲۰۰۷ تشدید شد، به یکی از طولانی‌ترین وضعیت‌های «انسداد مزمن» در جهان معاصر تبدیل گردید و پیامدهای آن در شاخص‌های فقر، بیکاری و شکنندگی معیشت انعکاس یافت (Amnesty International, 2021: 12).

در مرحله جنگ فراگیر پس از ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳، ابعاد تلفات انسانی و تخریب مادی به‌طور کم‌سابقه‌ای افزایش یافت. بر اساس گزارشی که داده‌های وزارت بهداشت غزه را به نقل از داشبورد سازمان ملل جمع‌بندی کرده است، تا ۳ اکتبر ۲۰۲۵ شمار کشته‌شدگان در غزه ۶۷۰۰۷۵ نفر و شمار مجروحان ۱۶۹۰۴۳۰ نفر گزارش شده است (Crawford, 2025: 1). همین گزارش همچنین از جابجایی اجباری حدود ۹۰ درصد جمعیت و فروپاشی گسترده ظرفیت‌های خدماتی، به‌ویژه نظام سلامت، به‌عنوان پیامدهای ساختاری جنگ یاد می‌کند (Crawford, 2025: 2). افزون بر این، OCHA نیز در «گزارش‌های اثرسنجی» خود تصریح می‌کند که بخشی از ارقام تلفات و تفکیک‌های جمعیتی تا مقطعی نیازمند راستی‌آزمایی‌های تکمیلی است و در عین حال، «آخرین ارقام» را به منبع رسمی ارائه‌دهنده (وزارت بهداشت غزه/مراجع اسرائیلی) نسبت می‌دهد و به داشبورد یکپارچه سلامت ارجاع می‌دهد (OCHA, 2025).

در سطح حقوق بشری، سازمان‌های بین‌المللی بارها نسبت به پیامدهای انسانی محاصره و جنگ و ضرورت پاسخگویی تأکید کرده‌اند. به‌طور مشخص، دیده‌بان حقوق بشر هم‌زمان با اعلام آتش‌بس اکتبر ۲۰۲۵ تصریح می‌کند که آتش‌بس جایگزین اقدام مؤثر درباره «کمک‌رسانی، عدالت و پاسخگویی» نیست و پیگیری سازوکارهای مسئولیت‌پذیری باید استمرار یابد (Human Rights Watch, 2025). همچنین در ادبیات حقوق بشری پیشین نیز بر جنبه‌های ساختاری تبعیض و فشار سیستماتیک بر فلسطینیان-از جمله در ارتباط با غزه- تأکید شده است (Amnesty International, 2021: 12). در تحلیل کلان، ایلان پایه با صورت‌بندی «پاکسازی قومی» و تداوم‌پذیری سیاست‌های حذف و طرد، بر این نکته پای می‌فشارد که فشارهای انباشتی علیه جامعه فلسطینی را می‌توان در قالب روندهای بلندمدت و نه صرفاً رخداد‌های مقطعی فهم کرد و محاصره غزه را نمونه‌ای از راهبرد فرسایشی علیه زیرساخت‌های حیات اجتماعی می‌داند (Pappé, 2006: 45; Pappé, 2006: 78). از منظر جامعه‌شناختی نیز استمرار محاصره و حملات، به تولید «آسیب جمعی/تروما جمعی» و بحران‌های سلامت روان، به‌ویژه در کودکان، انجامیده و پیامدهای آن فراتر از تلفات مستقیم، در لایه‌های فرهنگی و نهادی جامعه بازتاب یافته است (UNICEF, 2022).

از منظر حقوق بین‌الملل، ارزیابی این وضعیت معمولاً با اتکا به دو دسته هنجار انجام می‌شود: (الف) قواعد حقوق بشردوستانه و کنوانسیون‌های ژنو در خصوص حمایت از غیرنظامیان و منع حملات بی‌تمایز و نامتناسب؛ و (ب) کنوانسیون ۱۹۴۸ منع و مجازات نسل‌کشی در تعریف اعمالی که با «قصد نابودی کلی یا جزئی» یک گروه ملی/قومی/نژادی/دینی انجام می‌شود (United Nations, 1948). بر این اساس، مجموعه‌ای از تحلیل‌های علمی و گزارش‌های حقوق بشری، اقدامات رخ داده در غزه را در طیفی از «نقض فاحش حقوق بشر، جنایت جنگی و جنایت علیه بشریت» و در برخی قرائت‌ها در امتداد بحث «نسل‌کشی/شرایط مولد نابودی» صورت‌بندی کرده‌اند و بر ضرورت پاسخگویی حقوقی در سطوح بین‌المللی تأکید نموده‌اند (Crawford, 2025: 2; Human Rights Watch, 2025).

جدول ۱: مقایسه تطبیقی واقعه اُخدود و وقایع غزه

معیار مقایسه	واقعه اُخدود	وقایع غزه
زمان وقوع	قرن ششم میلادی (قبل از اسلام)	سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۵ (دوران معاصر)
مکان وقوع	نجران، یمن	نوار غزه، فلسطین
عامل و مباشر اصلی	ذونواس، پادشاه یهودی حمیر	رژیم صهیونیستی اسرائیل

هدف اصلی	نابودی جامعه مسیحی نجران به دلیل ایمان به مسیحیت	نابودی جامعه مسلمان فلسطینی و اشغال کامل فلسطین
روش‌های نسل‌کشی	حفر گودال‌های آتش و سوزاندن مومنان مسیحی، کشتار جمعی	بمباران هوایی با مواد آتش‌زا حمله زمینی محاصره اقتصادی
تعداد قربانیان	حدود ۲۰ هزار نفر (بر اساس منابع تاریخی)	بیش از ۷۲ هزار نفر فقط از اکتبر سال ۲۰۲۳ تا اکتبر ۲۰۲۵
واکنش دیگر جوامع	واکنش جوامع مسیحی آن زمان	واکنش جوامع مسلمان این زمان
اقدامات نظامی حکومت‌ها	اقدام نظامی موفق حبشه	اقدام نظامی ناتمام ایران و یمن
نتیجه واکنش‌ها و اقدامات	شکست ذونواس یهودی، پایان حکومت وی و پایان نسل‌کشی نجران	ادامه حیات رژیم صهیونی و ادامه نسل‌کشی مردم غزه

بررسی مقایسه‌ای نقش یهود در نسل‌کشی اخدود و غزه

واقعۀ غزه، همانند واقعۀ اصحاب اخدود، نشانگر یکی از نمونه‌های بارز نسل‌کشی سیستماتیک علیه جامعه‌ای بی‌دفاع بر مبنای انگیزه دینی-ایدئولوژیک است. در هر دو مورد، قدرتی یهودی یا صهیونیستی، با اتکا به ابزارهای سیاسی، نظامی و رسانه‌ای، اقدام به نابودی کامل یا جزئی یک گروه ایمان‌محور کرده است. چنان‌که در تاریخ اخدود، ذونواس یهودی با به‌کارگیری ارتش حمیری، مسیحیان مؤمن نجران را به جرم ایمانشان سوزاند و هزاران قربانی را در خندق‌های آتش گذاشت (طبری، ۱۴۰۹هـ ج ۲/ص ۱۶۵؛ ابن هشام، ۱۴۲۰هـ ج ۱/ص ۱۸۴). این اقدام از منظر منابع تاریخی و قرآنی نوعی نسل‌کشی مذهبی محسوب می‌شود که هدفش حذف فیزیکی جامعه مؤمن بود. آیه شریفه «أُتِلَّ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ» (سوره بروج، آیه ۴) گواهی الهی بر این جنایت است و آن را در عداد «کفر علیه ایمان» قرار می‌دهد (طباطبایی، ۱۴۱۷هـ ج ۲۰/ص ۲۸۴).

در روزگار معاصر، رژیم صهیونیستی همان الگوی خشونت پیوسته را علیه جامعه فلسطینی در غزه دنبال کرده است. از آغاز محاصره کامل غزه در سال ۲۰۰۷ و به‌ویژه پس از حمله ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳، رفتار اسرائیل شامل حمله مستقیم به غیرنظامیان، تخریب زیرساخت‌های حیاتی، محروم‌سازی از آب، غذا، دارو و انرژی، و انتقال اجباری جمعیت بوده است. مطابق گزارش «Costs of War Project» منتشرشده توسط دانشگاه براون، تا ۱۳ اکتبر ۲۰۲۵ بیش از ۶۷۰،۰۷۵ نفر در غزه کشته و ۱۶۹،۴۳۰ نفر مجروح شده‌اند. این تلفات معادل بیش از ده درصد کل جمعیت پیش از جنگ بوده است (Crawford, 2025: 1-2). همچنین بر اساس داده‌های دفتر هماهنگی امور بشردوستانه سازمان ملل (OCHA)، بیش از ۹۰ درصد ساکنان غزه دست‌کم یک‌بار آواره شده‌اند و شبکه بیمارستانی تقریباً فروپاشیده است (OCHA, 2025).

سازمان دیده‌بان حقوق بشر نیز در گزارش اکتبر ۲۰۲۵ اعلام کرده است که آتش‌بس اخیر «جایگزین مسئولیت‌پذیری و عدالت نیست» و اسرائیل باید به موجب کنوانسیون ژنو و کنوانسیون نسل‌کشی ۱۹۴۸ پاسخ‌گو شود (Human Rights Watch, 2025). در همان ماه، شورای حقوق بشر سازمان ملل رسماً اعلام کرد که «دولت اسرائیل در وقوع و عدم پیشگیری از نسل‌کشی علیه فلسطینیان مسئول است» (United Nations, 2025). این تصمیم در امتداد حکم دیوان بین‌المللی

دادگستری در مه ۲۰۲۴ بود که از اسرائیل خواست هرگونه عملیات نظامی در رفح را متوقف کند تا از «شرایط مولد نابودی فیزیکی» جلوگیری شود (Crawford, 2025: 2).

اگر واقعه اخدود را «نسل‌کشی بر پایه ایمان» بدانیم، جنگ غزه نیز بازتاب همان منطق تاریخی اما در مقیاسی جهانی است. هر دو از دل گفتمان یهودی‌تمامیت‌خواه و حذف‌گر برخاسته‌اند که در طول تاریخ، غیر یهودیان مؤمن را تهدیدی برای «پاکی قومی» تلقی کرده است. به تعبیر عبدالوهاب المسیری در دایرةالمعارف یهود، یهودیت و صهیونیسم، ریشه این ذهنیت در مفهوم «خلقت خاص قوم برگزیده و جواز حذف دیگری» نهفته است (al-Messiri, 1999: Vol. 3/p. 234). این نگرش، از ذو نواس تا فرماندهان ارتش اسرائیل، پیوستاری تاریخی از اندیشه حذف غیر یهودی را بازنمایی می‌کند. در اخدود، ابزار کشتار آتش و خندق بود؛ در غزه، بمباران هوایی، تخریب مناطق مسکونی و آلوده‌سازی محیط زیست با فسفر سفید و بمب‌های خوشه‌ای. در هر دو، هدف نه صرفاً تضعیف دشمن، بلکه از میان بردن حیات اجتماعی گروه مؤمن بوده است. پایه این سیاست را نوعی نسل‌کشی تدریجی و پاکسازی قومی نظام‌مند از ۱۹۴۸ تاکنون توصیف می‌کند که در غزه به اوج بحران انسانی رسیده است (Pappé, 2006: 78).

در هر دو واقعه، یهودیان صاحب قدرت با شعار «حفظ ایمان یهود» یا «امنیت دولت یهود»، اقلیت‌های مؤمن را دشمن معرفی کردند. ذو نواس، مسیحیان نجران را به سبب ایمان‌شان منقرض کرد؛ و رژیم صهیونیستی، مردم مسلمان غزه را به اتهام «تروریسم» زیر بمباران قرار داد. بر مبنای داده‌های سازمان ملل، در جنگ ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۵ به‌طور میانگین هر ۱۰ دقیقه یک کودک فلسطینی کشته و دو کودک مجروح شده‌اند (UNICEF, 2025).

همچون نجرانیان سوزانده‌شده در اخدود، مردم غزه نیز با ایمان و امید خود در برابر این سیاست‌ها ایستادگی کرده‌اند. مقاومت آنان یادآور پیام ایمانی اصحاب اخدود است: پیروزی ایمان بر آتش و گلوله. در جای‌جای تاریخ، این دو نمونه نشان می‌دهند که قدرت ایمان قادر است حتی در برابر ایدئولوژی نسل‌کشی، حیات را بازتولید کند.

جدول ۲: مقایسه نقش یهود در نسل‌کشی اخدود و غزه

معیار مقایسه	قضیه اصحاب اخدود	وقایع غزه
حکومت یهود	حکومت ذونواس یهودی به عنوان عامل نسل‌کشی	رژیم صهیونیستی به عنوان عامل اصلی نسل‌کشی
حمایت قدرت‌های خارجی	نبود حمایت خارجی از ذی نواس یهودی	حمایت قدرت‌های سلطه‌گر از رژیم صهیونیستی
ادعای قربانی بودن	یهودیان حمیر خود را قربانی نسل‌کشی معرفی نمی‌کردند	صهیونیست‌ها خود را قربانی نسل‌کشی معرفی می‌کنند
توجیه اقدامات	توجیه مذهبی: نابودی مومنان مسیحی به دلیل ایمان به مسیحیت	توجیه امنیتی: نابودی غیر نظامیان مسلمان فلسطینی به بهانه امنیت ادعایی
تأثیرات فرهنگی	ناکامی در نابودی فرهنگ و هویت مومنان مسیحی نجران	ناکامی در نابودی فرهنگ و هویت فلسطینیان در غزه

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که بررسی تطبیقی واقعه اصحاب اخدود و وقایع غزه، امکان شناسایی الگوهای مشترک در اعمال خشونت سازمان یافته علیه جوامع مؤمن را فراهم می‌سازد. در هر دو مورد، قدرت سیاسی ای که خود را منتسب به یهودیت می‌دانسته است، با بهره‌گیری از ابزارهای نظامی، ایدئولوژیک و ساختاری، درصدد نابودی کامل یا جزئی گروهی دینی برآمده است که تنها «جرم» آن، پابندی به ایمان مذهبی بوده است. در واقعه اخدود، ذونواس یهودی با توسل به سوزاندن جمعی مسیحیان نجران، نمونه‌ای آشکار از نسل‌کشی مذهبی را رقم زد؛ جنایتی که قرآن کریم آن را به شدت تقبیح کرده و عاملان آن را مستحق لعنت الهی دانسته است. در روزگار معاصر نیز، سیاست‌های رژیم صهیونیستی در نوار غزه-شامل محاصره طولانی مدت، بمباران گسترده، تخریب زیرساخت‌های حیاتی و کشتار وسیع غیرنظامیان—بر اساس معیارهای حقوق بین‌الملل، واجد مؤلفه‌هایی است که در طیفی از جنایات جنگی تا شرایط مولد نسل‌کشی قابل تحلیل است. گزارش‌های نهادهای حقوق بشری و سازمان‌های بین‌المللی، به ویژه در فاصله سال‌های ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۵، بر ابعاد فاجعه‌بار انسانی این وضعیت و ضرورت پاسخگویی حقوقی تأکید کرده‌اند. نتیجه تطبیقی این دو واقعه نشان می‌دهد که اگرچه ابزارها و شیوه‌های اعمال خشونت در طول زمان دگرگون شده‌اند، اما منطق حذف «دیگری مؤمن» و سرکوب مقاومت دینی، پیوستاری تاریخی داشته است. با این حال، این جنایات نه تنها به نابودی کامل جوامع قربانی نینجامیده، بلکه به تقویت هویت دینی، حافظه جمعی و تداوم مقاومت مؤمنانه انجامیده است. از این منظر، واقعه اخدود و وقایع غزه هر دو گواه آن‌اند که نسل‌کشی، علی‌رغم شدت و سازمان‌یافتگی، در تحقق هدف نهایی خود-یعنی محو ایمان و اراده جمعی مؤمنان- ناکام مانده است.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. ابن ابی الحدید، عبدالحمید بن هبئه‌الله. (۱۴۰۴ق). شرح نهج البلاغه. قم: مکتبه آیت الله المرعشی.
۳. ابن کثیر، اسماعیل بن عمر. (۱۳۸۸ق). تفسیر القرآن العظیم. بیروت: دارالفکر.
۴. ابن هشام، عبدالملک بن هشام. (۱۳۴۷ق). السیره النبویه. قاهره: مکتبه مصطفی البابی الحلبی.
۵. اسدی، علی. (۱۳۸۶). «سوختگان عشق؛ بررسی تحلیلی-تطبیقی روایت‌های اصحاب اخدود». معرفت، ۱۱۴، ۳۵-۵۴.
۶. بادامچی، حسین. (۱۳۷۸). «اصحاب اخدود». بینات، ۲۱، ۱۴۰-۱۳۲.
۷. حاجیان پور، حمید. (۱۳۷۵). «اصحاب الاخدود». کیهان اندیشه، ۷۰، ۲۹-۲۳.
۸. زمخشری، محمود بن عمر. (۱۴۰۸ق). الکشاف عن حقائق التنزیل. بیروت: دارالکتب العربی.
۹. سید فخر بن معد موسوی. (۱۴۲۲ق). الحجّه علی الذاهب الی تکفیر اَبی طالب. قم: مؤسسه آل‌البیت.
۱۰. طباطبایی، سید محمدحسین. (۱۳۷۴). تفسیر المیزان. ج ۲۰. قم: انتشارات اسلامی.
۱۱. طبری، محمد بن جریر. (۱۹۸۷م). تاریخ الأمم و الملوک. ج ۲. بیروت: دارالکتب العلمیه.
۱۲. قرطبی، محمد بن احمد. (۱۹۶۷م). الجامع لأحكام القرآن. بیروت: دارالکتب العلمیه.
۱۳. محمد عثمان، امین. (۱۴۰۷ق). «اصحاب الأخدود و آثارهم المتبقیه فی نجران». الوعي الإسلامی، ۲۷۲، ۱۹-۲۷.

14. الحدیدی الطیر، مصطفی محمد. (۱۴۰۴ق). «أصحاب الأُخدود». مجلة الأُزهر، ۵۶(۲)، ۱۸۰-۱۸۵.
15. Amnesty International. (2021). Annual Report. London: Amnesty International .
16. Amnesty International. (2023). Israel's Apartheid against Palestinians. London: Amnesty International .
17. Crawford, N. C. (2025). The Human Toll of the Gaza War: Direct and Indirect Death from 7 October 2023 to 3 October 2025. Providence, RI: Costs of War Project, Brown University .
18. Human Rights Watch. (2023). A Threshold Crossed: Israeli Authorities and the Crimes of Apartheid and Persecution. New York: Human Rights Watch .
19. Human Rights Watch. (2025). Gaza: Ceasefire No Substitute for Action on Aid, Justice. New York: Human Rights Watch .
20. Lemkin, R. (1944). Axis Rule in Occupied Europe. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace .
21. OCHA. (2025). Reported Impact Snapshot: Gaza Strip (1 October 2025). New York: United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs .
22. Pappé, I. (2006). The Ethnic Cleansing of Palestine. Oxford: Oneworld Publications .
23. UNICEF. (2022). The Impact of Conflict on Children in Gaza. New York: UNICEF .
24. UNICEF. (2025). Children and Armed Conflict: Gaza Update. New York: UNICEF .
25. United Nations. (1948). Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. New York: United Nations.